

ความสัมพันธ์ระหว่าง
ราชวงศ์ศรีธรรมาโศกราช กับ
ราชวงศ์ศรีมหาราชา (ศรีมหาราชา)

ทำงานเมืองกล่าวถึงกษัตริย์กรุงศรีอยุธยาโปรดเกล้าให้พระพน姆ทะเลเครี เชื้อสายในราชวงศ์ลงไปตั้งถิ่นฐานในเมืองเพชรบุรี การตั้งถิ่นฐานตามทำงานแสดงให้เห็นถึงการขยายที่ทำนาข้าวและการทำนาเกลือ และอาจจะรวมถึงการค้ากับเมืองจีนด้วย ต่อมา เชื้อสายในราชวงศ์อีกพระองค์หนึ่งซึ่งสัมพันธ์กันระหว่างราชวงศ์อยุธยาและราชวงศ์เพชรบุรี คือ พระพนมวัง ก็ได้รับโปรดเกล้าให้ลงไปตั้งถิ่นฐานในเมืองนครศรีธรรมราชพร้อมด้วยนางสะเดียงทองมเหสี และพระโอรสสองค์โตคือเจ้าศรีราชา

การเข้าไปตั้งถิ่นฐานในเมืองนครศรีธรรมราชด้านกล่าวว่าเพื่อไปพัฒนาเมืองใหม่และเพื่อให้เป็นศูนย์กลางในการควบคุมหัวเมืองปักษ์ใต้ทั้งหมด ซึ่งในครั้งนั้นได้จัดเตรียมเจ้าเมืองไปครองเมืองเล็กเมืองน้อยในปักษ์ใต้ด้วย

พระพนມวงศ์ลงไปครองนครศรีธรรมราชและได้ฟื้นฟูบูรณะเมืองขึ้นมาใหม่ รวมถึงการสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์และการขยายพื้นที่ในการทำนา การจัดระบบการปักครองหัวเมืองอาณัติทั้งหมด แต่..."เป็นเจ้าเมืองอยู่น้อยหนึ่ง พระพนມวงศ์ตาย"¹ ...เจ้าศรีราชาพระโอรสองค์โตขึ้นไปยังกรุงศรีอยุธยา... และเจ้าศรีราชากราบพระเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ ทูลว่าตั้งบ้านสร้างป่า เป็นนาแล้วแต่แขกไบกินเมืองแล้ว แลคนในเมืองนครดอนพระนันน้อยนัก แล้วเจ้าศรีราชากราบทูลพระกรุณาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า พระพนມวงศ์ตายแล้ว..."แลพระเจ้าอยู่หัวมีพระกรุณาปรานีพระพนມวงศ์เจ้าอยู่หัวสองพระองค์ มีพระกรุณาแก่เจ้าศรีราชา ประทานให้เชือเป็นพญาศรีธรรมาราช สุวินทราราชาสุรวงค์ธนบดี ศิริยุทธชัยเตี้ยร อภัยพิริ-

1 ทำงานเมืองนครศรีธรรมราช, หน้า 43.

² Ibid., หน้า 142.

³ Ibid., หน้า 143.

ประกรมพาหุ เจ้าพระยานครศรีธรรมราชนคร² และได้อภิเชกกับนางสนไส ซึ่งได้รับพระราชทานชื่อเป็น "นางจันทรเทวีศรีรัตนชาญา นางเมืองนครศรีธรรมราชนคร"³

สำหรับพระอโรสของพระพนมวังนอกจากเจ้าศรีราชากลัวยังมีพระธิดาและโ/orสอีกคือ นางสนตราและเจ้ากุมา (เจ้าอินทรกุมา) ซึ่งเกิดแต่นางสะเดียงทอง นอกจากรากนี้ยังมีพระอโรสอันเกิดกับสตรีที่ไม่ปรากฏนามอีกองค์หนึ่ง คือ นายอยู่ ซึ่งต่อมาได้แต่งงานกับนางแก้ว

เจ้าศรีราชากลับได้รับการสถาปนาขึ้นเป็น พญาศรีธรรมมาโคกราช ครองเมืองนครศรีธรรมราช ไม่ปรากฏนามพระอโรสและพระธิดาเลย แต่ปรากฏนามของพระนัดดาเท่านั้น คือ นายกุ และนายอุ ปรากฏว่า นายกุได้แต่งงานกับนางคำส่วน นายอุได้แต่งงานกับนางคำเพชร

เมื่อพญาศรีธรรมมาโคกราช (เจ้าศรีราช) ถึงแก่กรรม นายอุผู้เป็นพระนัดดาและนายอยู่พระอนุชาต่างมารดาได้รับการโปรดเกล้าฯ แต่ดังให้เป็นผู้ปกครองเมืองนครศรีธรรมราชร่วมกัน

ผู้ครองเมืองนครศรีธรรมราชต่อมา คือ นายราม (หมื่นศรีจอมรัด) อโรสนายอุ และได้อภิเชกกับนางบุนกองหลานนายกุ มีพระธิดาองค์หนึ่ง คือ นางเอ้อย (เอ้อย) ซึ่งได้อภิเชกกับศรีเมหาราชา (ขุนอินทара) ผู้ครองเมืองล้านสะกาตามปรากฏในตำนานเมืองและตำนานพระบรมธาตุ ซึ่งเป็นครั้งแรกที่เชื้อสายในราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราชได้อภิเชกกับเชื้อสายในราชวงศ์ศรีเมหาราชา (ศรีเมหาราช) เมื่อสิ้นนายราม (หมื่นศรีจอมรัด) เจ้าเมืองนครศรีธรรมราชทางเมืองนครก็ขาดผู้ปกครอง เพราะไม่มีพระอโรส ดังนั้นศรีเมหาราชา (ขุนอินทара) เจ้าเมืองล้านสะกาจึงได้สืบทอดมาปกครองเมืองนครศรีธรรมราช หลักฐานปรากฏทั้งในตำนานเมืองและตำนานพระบรมธาตุ นับเป็นราชวงศ์ศรีเมหาราชา (ศรีเมหาราช) องค์แรกที่ขึ้นครองเมืองนครศรีธรรมราช และข้อความในตำนานเมืองได้สันสุดลงแค่นี้ เข้าใจว่าคงสิ้นสุด ราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราชการบันทึกหมดลงด้วย แต่ข้อความในตำนานพระบรมธาตุก็มีต่อไปจนสิ้นสุดราชวงศ์ศรีเมหาราชา (ศรีเมหาราช)

ตำนานพระบรมธาตุกล่าวถึงราชวงศ์ศรีเมหาราชา (ศรีเมหาราช) ซึ่งเป็นราชวงศ์ท้องถิ่นตำนานกล่าวว่ามีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองล้านสะกา (อยู่ในเขตอำเภอลาวะกาปัจจุบัน) ผู้เป็นต้นราชวงศ์มีชื่อว่า นายนกกระหาสุรา

มีโกรสขึ้นครองเมืองล้านสะกาซึ่อศรีมหาราชา (ศรีมหาราช) มีโกรสซึ่อพระหล้า เมื่อขึ้นครองเมืองล้านสะกา ก็ทรงพระนามว่า ศรีมหาราชและศรีมหาราชพระองค์นี้เป็นผู้ดูแลและซ้อมพระบรมชาติด้วย เมื่อพระองค์ถึงแก่อสัญกรรม ขุนอินทาราโกรสขึ้นครองเมืองเป็นศรีมหาราชองค์ต่อมา และศรีมหาราชองค์นี้เองที่อภิเชกับนางเอ้อย (เอ้อย) เชื้อสายในราชวงศ์ศรีธรรมโคigrach และเมื่อทางเมืองนครศรีธรรมราชขาดผู้ปกครอง ศรีมหาราชา (ขุนอินทารา) จากเมืองล้านสะกาจึงได้เข้ามาปกครองเมืองนครศรีธรรมราชแทนและได้รับการเห็นชอบจากกรุงศรีอยุธยาด้วย

ต่อมาศรีมหาราช (ขุนอินทารา) ถูกพระราชาอยู่า นาายศรีทุน (ศรีทุน) โกรสขึ้นครองเมืองแทน และเมื่อถึงแก่อสัญกรรมก็สิ้นสุดราชวงศ์ศรีมหาราช ทางกรุงศรีอยุธยาได้ส่ง "ข้าหลวง" จากรุงศรีอยุธยามาปกครองนครศรีธรรมราช

ราชวงศ์ศรีธรรมโคigrach หรือราชวงศ์อยุธยา-เพชรบุรี ซึ่งมีพระพนมังวัง เป็นปฐมกษัตริย์เข้ามาตั้งถิ่นฐานในเมืองนครศรีธรรมราชโดยคำสั่งกษัตริย์อยุธยา และในขณะเดียวกันยังมีราชวงศ์พื้นเมือง คือ ราชวงศ์ศรีมหาราช (ศรีมหาราช) ครองอยู่ที่เมืองล้านสะกาโดยมีนายဏกระทาสูร ซึ่งมีพระโกรสได้สถาปนาเป็นศรีมหาราช (ศรีมหาราช) องค์แรกเช่นกัน

แม้คำว่า "ศรีมหาราช" หรือ "ศรีมหาราช" เป็นคำที่ใช้เรียกชื่อกษัตริย์ผู้ครองกรุงศรีอยุธยาแต่เดิม ซึ่งปรากฏอยู่ในจดหมายเหตุชาวต่างประเทศและในคิลารีกหลักที่ 23 ซึ่งมีอายุในราพุทธศตวรรษที่ 14 ก็ปรากฏชื่อพระมหากษัตริย์ "ศรีมหาราช" มาใช้ในนามของผู้ครองเมืองอาจเป็นความทรงจำเก่าๆ ของชุมชนโบราณในแบบนี้ ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับชุมชนอินเดียโบราณ อีกประการหนึ่งผู้ปกครองเมืองล้านสะกาอาจจะนำชื่อมาใช้เป็นชื่อราชวงศ์โดยไม่เกี่ยวกับพื้นฐานเดิมก็ได้ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าราชวงศ์นี้ ดำเนินกล่าวว่ามีความเกี่ยวเนื่องกับเมืองสระ (เวียงสระ) อันเป็นเมืองเก่าแก่ตั้งแต่ถิ่นฐานของชุมชนอินเดียโบราณมาก่อน

เกี่ยวกับสองราชวงศ์ดำเนินทั้งสองกล่าวว่า เกิดในเวลาไล่เลี่ยดและสัมพันธ์กันด้วย แต่ราชวงศ์ศรีธรรมโคigrach สืบสายสกุลเพียงสามรัชกาล เท่านั้นก็สิ้นวงศ์ เพราะไม่มีโกรสมีเพียงพระมีด้าเท่านั้น ในขณะที่ราชวงศ์ศรีมหาราช (ศรีมหาราช) สืบเชื้อสายมาสามรัชกาล ปรากฏว่ามีพระโกรส

ทั้งสองราชวงศ์จึงทำการอภิ夷กันและเชื้อสายราชวงศ์ครีมหาราชา (ครีมหาราช) จึงได้สิทธิในการปกครองเมืองนครครีมหาราช จากนั้นต้านานเมืองกีหยุด การบันทึกเหตุการณ์ต่อไปอีก ส่วนต้านานพระบรมราชบัลลังก์เหตุการณ์ ต่อไปว่า เมื่อสิ้นครีมหาราชา (ขุนอินทรารา) พระโอรสคือนายศรีทูน (ศรีทูน) ขึ้นครองเมืองแทน แต่หลังจากนั้นราชวงศ์ครีมหาราชา ก็สิ้นสุดลง จากนั้น ต้านานพระบรมราชบัลลังก์ถ่วงเหตุการณ์ต่อไปอีกเพียงเล็กน้อย คือ กล่าวถึง "ข้าหลวง" ที่อยุธยาส่งมาปกครอง การเขียนไม่เป็นลักษณะประวัติศาสตร์ ราชวงศ์ คงเป็นเพียงลักษณะการบันทึกเหตุการณ์เท่านั้น และข้อความไม่ต่อเนื่องกัน เห็นได้ว่าเป็นการเขียนเพิ่มเติมขึ้นมาภายหลังก็ได้

เมืองนครครีมหาราชแม้ว่าได้รับราชวงศ์ได้เข้ามาปกครองก็ตาม จะเห็นได้ว่าถูกควบคุมโดยราชสำนักอยุธยาตลอดเวลา ซึ่งตั้งแต่สมัยพระพนรมวงศ์เป็นต้นมา ถึงแม้ว่าบางสมัยจะไม่ส่งไครมาปักครองก็ตาม แต่ผู้ปกครองท้องถิ่นจะต้องได้รับความเห็นชอบจากกรุงศรีอยุธยาด้วย

การที่กรุงศรีอยุธยาส่งเจ้านาจากราชสำนักหรือบุคคลที่ได้รับความเห็นชอบจากราชสำนักไปปกครองเมืองนครครีมหาราชโดยตลอดนั้น เพราะว่าสภาพทางภูมิศาสตร์เป็นปัจจัยให้นครครีมหาราชมีอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจ สามารถควบคุมหัวเมืองบังษีได้ เพราะเป็นเมืองใหญ่ มีผลิตทางเกษตรกรรม สามารถเลี้ยงถนนเองได้ และมีกำลังพอที่จะรับผิดชอบหัวเมืองอื่นๆ ให้อยู่ในอาณาเขตได้ นอกจากนี้ยังเป็นเมืองท่าที่สำคัญในการค้าขายกับต่างประเทศ ฉะนั้น เมืองนครครีมหาราชจึงมีความสำคัญต่อยุธยาทั้งในด้านการเมืองและเศรษฐกิจ ผู้ปกครองเมืองที่ส่งไปจากราชสำนักหรือจากผู้ที่ได้รับความไว้วางใจจะต้องเป็นผู้ดูแลผลประโยชน์ให้ราชสำนักอยุธยา รับผิดชอบในด้านการเก็บภาษีอากร รวมรวมส่วย จัดซื้อสินค้าพื้นเมืองในระบบผูกขาด ทั้งจัดซื้อสินค้าต่างประเทศที่ราชสำนักอยุธยาต้องการและทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อผลประโยชน์ของราชสำนักอยุธยา และเป็นไปเช่นนี้ตลอดไปแม้ในชั้นหลังก็ตาม

ผังแสดงราชวงศ์

ศรีธรรมาราช - ศรีเมหาราชา

คำนามเมือง

คำนามพระบรมราชูปถัมภ์

การเข้าของพระทันตธาตุ
อรหันตพยากรณ์

1) พญาศรีธรรมาราช (พญาวนนที)
(อพยพมาจากที่ไม่ระบุ เข้ามา
สร้างเมืองนครศรีธรรมราช)

1) พญาศรีธรรมาราช
ไม่ระบุชื่อเดิมของพระนาม
แต่กล่าวว่าอพยพมาจากหงสาวดี
มาสร้างเมืองนครศรีธรรมราช

โลกระบาด-สันสุดราชวงศ์

2) พญาศรีไสยกังลงค์ (อพยพมาจากตะวันตก?)
ธรรมกษัตริย์ (อนุชา)
สันสุดราชวงศ์

3) หัวศรีธรรมาราช (อพยพมาจากเมืองอินทร์บัตย์)
จันทรากานุ (อนุชา)
(โลกระบาด-สันสุดราชวงศ์)

จันทรากานุ 1 (อนุชา)
จันทรากานุ 2 (พงษ์สุรา, อนุชา)
(โลกระบาด-สันสุดราชวงศ์)

ราชวงศ์อยุธยา-เพชรบูรณ์
(มาปกครองนครศรีธรรมราช)
(ราชวงศ์ศรีธรรมาราช)

พระนัมวัง
เจ้าศรีราช (โกรส)

ราชวงศ์ท้องถิ่น
(พื้นฐานอยู่ที่เมืองล้านสะกา)
(ราชวงศ์ศรีเมหาราชา-ศรีเมหาราชา)

นกกระท่าสุรา
ศรีเมหาราชา (โกรส)

ปักครองร่วมกัน
กุ (นัดดา) อุ (นัดดา) อุ
ราม (โกรส)
(ศรีธรรมาราชองค์สุดท้าย)
เอือย (วีดา) (อภิเชก)

พระหล้า (โกรส)
ศรีเมหาราชา (โกรส)
อินหารา (โกรส)
(มาปกครองนครศรีธรรมราช
ให้นามว่า ศรีเมหาราชา)

ศรีทัน (ศรีทัน)
(ศรีเมหาราชองค์สุดท้าย)

สันวงศ์

(หลังจากนั้น ผู้ปักครองเมืองนครศรีธรรมราชเป็นบุคคลที่ได้รับแต่งตั้งจากอยุธยาโดยตรง)